

Варыянтнасць формаўтварэння назоўнікаў і дзеясловаў у паэтычнай мове Якуба Коласа

Л. В. ПАПЛАЎНАЯ

Найважнейшай умовай адзінства, трываласці, захавання самабытнасці нацыянальнай мовы з’яўляецца яе ўнармаванасць.

Моўная норма – замацаваныя часам моўныя традыцыі, што грунтуюцца на жывым народным маўленні.

Якуб Колас быў адным з заснавальнікаў, творцаў і рэфарматараў беларускай літаратурнай мовы. Але Колас – гэта яшчэ і яркая індывідуальнасць, самабытны і арыгінальны мастак слова, у творчасці якога багацце беларускай мовы раскрываецца ва ўсёй сваёй велічы і глыбіні.

Мэтай дадзенага артыкула з’яўляецца аналіз варыянтаў формаўтварэння назоўнікаў і дзеясловаў у паэзіі Якуба Коласа.

Як вядома, у паэтычнай мове формы слова падпарадкаваны законам арганізацыі паэтычнага маўлення. Наяўнасць варыянтных формаў ў паэзіі Якуба Коласа – гэта не толькі сведчанне адсутнасці ці нераспрацаванасці нормаў граматыкі, але і адметнасць яго паэтычнай мовы, вынік індывідуальнай творчасці паэта.

Значную частку варыянтаў у мове Якуба Коласа складаюць разнастайныя тыпы формаўтварэння назоўнікаў, што абумоўлена перш за ўсё патрабаваннем рытміка-інтанацыйнай арганізацыі радка, страфы, верша. Пра гэта сведчыць перш за ўсё наяўнасць фанетыка-акцэнталагічных варыянтаў, якія назіраюцца пры змене націску ў слове. Напрыклад: Шырай, шырай зараніца Разнімае крылле, Нібы **пожар** б’е крыніцай Там на небасхіле [1, с. 82]; Там за **вуглам** вецер вольны Песню запявае [1, с. 96]; 3 лазурных чыстых **небясоў** Прыветна сонейка глядзіць [1, с. 378]. Большасць такіх варыянтаў выклікана патрэбамі рыфмы: Гой ты, Нёман, наша **рэка!** Поіш ты і корміш нас, Бедну чайку чалавека Ты з сабой насіў не раз [1, с. 25]; Пуста ў лузе. Толькі **стогі** Парыжэўшыя стаяць, Ды шпакі каля дарогі Цэлы дзень адно крычаць [1, с. 93]; Убярэцца лес бязлісты У гарнітур свой зялёны, Шугне вырай галасісты, Камары заб’юць у **званы** [1, с. 59]; Ды йшоў квяцістай **раўніною** 3 мурожнай слаўнаю травою [6, с. 9]. Усе прыведзеныя фанетыка-акцэнталагічныя варыянты выступаюць у рыфмаваных парах: рэка – чалавека, стогі – дарогі, зялёны – у званы, раўніною – травою.

Неабходна адзначыць, што многія акцэнталагічныя варыянты ў паэзіі Якуба Коласа кадыфікаваны як літаратурная норма. Напрыклад, **жніво** і **жніва**: Што ў **жніво** жанкі спявалі [2, с. 127]; **Жніва** надыдзе – і жаць нам няма чаго [1, с. 42]; Яшчэ не раз у часе **жніва** Дзянніца зоймецца шчасліва [6, с. 215].

У паэтычнай мове Якуба Коласа сустракаюцца прыклады ўжывання варыянтных граматычных формаў роду некаторых назоўнікаў. Напрыклад, паэт ужывае назоўнік жаночага роду **галава** ў форме мужчынскага роду: І **голаў** аб тым не баліць, Як будзе багатая пожня на ніўцы, Як заўтрашні дзень перабыць [1, с. 290]. Назоўнік ніякага роду **воблака** – у форме мужчынскага роду **воблак**: У завітушках дым бялявы Нясе, як **воблак** кучаравы [6, с. 161]. Назоўнік мужчынскага роду **статак** паэт паслядоўна ўжывае ў форме ніякага роду: Загнаўшы ў хлеў на месца **статка**, Насеўся Ёладзя на аладкі [6, с. 17]; Вандроўнік-вецер выганяе на неба **статка** лёгкіх хмар [2, с. 131]. Назоўнік жаночага роду **дзюба** ўжываецца паэтам у форме мужчынскага роду: Драпежныя арлы **Дзюб** звесілі ў панурай таямніцы [2, с. 89].

У паэтычнай мове Якуба Коласа назіраецца варыянтнае ўжыванне назоўнікаў мужчынскага і агульнага роду **нябож**, **нябожа** і **нябога**; **небарак** і **небарака**. Напрыклад: Ну, што ж? Не думай гэтак ты, **нябож!**; 3-пад самых Стоўбцаў – чулі можа? – Не, не здаралася, **нябожа** [6, с.

254]; Ну, хадзі за стол, **нябога** [6, с. 343]; Папаўся ён тут, **небарака!** [6, с. 122]; Той, што ў шчыліне-гасподзе Век праводзіць, **небарак** [6, с. 368]. Зафіксавана таксама варыянтнае ўжыванне назоўніка **ўсмешка** ў форме мужчынскага роду – **усмех**: Сказаў з **усмешкай** засмучэння [6, с. 276]; А сам той бор глядзіць з **усмехам** і ўторыць чуткім сваім рэхам [6, с. 206].

Сустракаюцца ў паэзіі Якуба Коласа і формы назоўнікаў, характэрныя народным гаворкам. Напрыклад: Разбілі, расцерлі судно іх ільдзіны Пад ярасны **скогат** пургі, непаходы [2, с. 70]; Няхай ксяндзы – жрацы-блюзнеры, Падпёршы **тылакам** алтар, Выводзяць панскія намеры [2, с. 25]; У **ночвах** голавы памылі [6, с. 105]; Ідзе **кілометр**, два і тры [2, с. 85]; За **быдля** б цябе не мелі. Сцежкай ты б ішоў прасцейшай [1, с. 126].

Асабліва пашыраны ў мове паэта варыянтныя склонавыя формы назоўнікаў. Сярод іх пераважаюць варыянты ў месным склоне множнага ліку. Напрыклад: **агнѣх** – **агнях**: І горы, і даліны Дыміліся ў **агнѣх** [2, с. 60]; Жыве ён у гомане-гудзе заводаў, У ясных крамлёўскіх **агнях** [2, с. 251];

палѣх – **палях**: І сохлі нівы на **палѣх** [1, с. 127]; Ці не гэта маё гора Ты ў **палях** разносіш [1, с. 213];

шаўкох – **шаўках**: Знік у рунях і **шаўкох** Хмарачак маўклівых [2, с. 17]; А як прыгожы пуцявінкі У **шаўках** зялёнае травінкі [6, с. 21].

панох – **панах**: І панскі шал затхнеца скоро, Бо стукне молат па **панах** [2, с. 25]; Пакуль што досыць аб **панох** [6, с. 103].

Формаўтварэнні з канчаткамі **-ох (-ѣх)** (у агнѣх, у вачох, у **палѣх**, на жалудох, аб **панох**, у **шаўкох**, у **лясох**, па **камянѣх**, аб **зладзяѣх**, аб **каранѣх** і інш.) вельмі пашыраныя ў паэзіі Якуба Коласа. Напрыклад: Бег, пудліва азіраўся Ды зноў бег па **камянѣх** [6, с. 319]; Як размовы меў аб кражах, Як казаў аб **зладзяѣх** [6, с. 335]; Вараць іх чарты ў **катлох** [6, с. 335]; З смехам ясным на **вуснох** Ідзе з ёю ў стэп нябачны і губляе ў **глыбінох** [6, с. 329]. Радзей сустракаюцца аналагічныя формы на **-ах (ях)**: у **агнях**, у **палях**, у **горах**, у **гарадах**, у **вачах**. Напрыклад: У **вачах** стаялі як жывыя [6, с. 267]; На **палях** і ў **лугах**, І ў крынічных **берагах** [6, с. 331].

Ужыванне варыянтных канчаткаў у паэтычнай мове Я.Коласа адпавядае беларускім граматыкам 20-х гадоў, якія кваліфікавалі канчаткі **-ах (-ях)** і **ох (ѣх)** як варыянтныя або паралельныя. Пастанова 1933 года выключыла з ужытку формы на **-ох (-ѣх)**, і яны захаваліся толькі ў народных гаворках.

Даволі шмат варыянтных форм назоўнікаў сустракаецца і ў родным склоне множнага ліку. Напрыклад:

небясоў – **нябѣсаў** – **нябѣс**: З лазурных чыстых **небясоў** прыветна сонейка глядзіць [1, с. 378]; Зямля мая, **нябѣсаў** родных сінь [2, с. 211]; Выходжу з хаціны, спынюся спачатку Ды вокам акіну скляпенне **нябѣс** [2, с. 293]; І здрыгане **нябѣс** разлогі [6, с. 212];

гораў – **гор**: Льецца Нёман паміж **гораў**, Поўны сілы і красы [1, с. 25]; Поле ўбогае, поле пясчанае! Нудна лягло ты між **гор** і **лясоў** [1, с. 42];

часаў – **часоў**: І пусты іх усе імкненні Назад ход **часаў** павярнуць [6, с. 103]; Гуменца, крытае саломай, Ад доўгіх **часаў** пасівела [6, с. 12]; Цяпер разгорнем **часаў** шаты [6, с. 13]; Ты знікла ў хвалях **часоў** божых [6, с. 151];

страхаў – **страхоў**: **Страхоў** такіх тут наказалі [6, с. 126]; То поўны чараў спадзявання, То **страхаў** цёмнага знікнення [6, с. 236].

Як бачна з прыведзеных прыкладаў, у родным склоне множнага ліку ўжываюцца варыянтныя формы з канчаткамі **-оў (ѣў)**, **-аў (-яў)** і з нулявым канчаткам. Неабходна адзначыць, што формы з нулявым канчаткам даволі рэдкія ў паэтыцы. Напрыклад: Што для пустой людской забавы Ніколі **вусн** не раскрывае [6, с. 264]; І ўсё ніжай і ўсё ніжай Абвісае **хмар** **страха** [6, с. 337].

Варыянтныя формы назоўнікаў адзначаюцца і ў творным склоне множнага ліку. Гэта формы з канчаткамі **-амі (-ямі)**, **-ыма, -ымі, -мі**. Напрыклад:

слязамі – **слязьмі**: І заплачце, хмаркі, Дробнымі **слязамі** [6, с. 62]; Дзе маё поле, **слязьмі** ўсё аблітае [1, с. 291];

вачыма – **вачамі** – **вачымі** – **вачмі**: Мерыць цень не раз **вачыма** [1, с. 246]; Ты ж на мяне зірнеш вясною **вачамі** яркіх зораў [2, с. 259]; І вось ён лыпае **вачымі** І рукі зараз разнімае [6, с.

115]; І прагна мерыш іх **вачымі** [6, с. 220]; Хтось сачыў за ім крадком І **вачмі** вачэй шукаў [6, с. 341];

плячамі – **плячыма** – **плячымі**: Разгорне люд, нібы арол той, крылы **Плячамі** павядзе [2, с. 286]; Торба з хлебам за **плячыма** [1, с. 246]; І мацяркі з дзяццмі малымі ў лубках-калысках за **плячымі** [6, с. 216].

Неабходна адзначыць, што ў паэтычнай мове Я.Коласа пераважаюць формы з канчаткамі –амі [-ямі): вачамі, слязамі, небясамі, часамі, крыллямі, якія замацаваліся ў якасці літаратурнай нормы. Даволі пашыраны і формы з канчаткам –мі: дзяццмі, дзвярмі, слязьмі, дрыўмі, людзьмі. Формы з канчаткам –ымі адзінкавыя ў мове паэта: вачымі, плячымі. Неабходна адзначыць, што Браніслаў Тарашкевіч у сваёй “Беларускай граматыцы для школ” выдзяляў канчатак –амі (ямі) як асноўны для назоўнікаў другога скланення. Разам з тым ён дапускаў паралельнае ўжыванне ў гэтым склоне канчатка –мі ў словах вока, вуха, косць, рэч. Якуб Колас пашырыў ужыванне канчатка –мі і на іншыя формы назоўнікаў.

Сустракаюцца адзінкавыя варыянтныя формы назоўнікаў ў давальным склоне множнага ліку. Гэта формы з канчаткамі –ам (-ям) і –ом (ём). Гэтыя канчаткі да прыняцця пастановаў 1933 года разглядаліся як варыянтныя [націскны і ненаціскны]. У сучаснай беларускай мове ў якасці нормы ўжываюцца толькі формы з канчаткамі –ам, (-ям). Менавіта гэтым формам аддае перавагу паэт. Формы на –ом (-ём) даволі рэдкія ў яго вершаванай мове: Гайда, гайда ў свет, браточкі, К тым шырокім **берагом**; Кажа ён **гаспадаром** [6, с. 344]; Вочы ўзняўшы к абразом [6, с. 344]; І ўсім добранька: раслінкам, Пташкам, рыбе і **звяром** [6, с. 350]; І ён твая заробаткі Панясе аддасць **бацьком** [6, с. 376]; На Сымона, як на дзіва, Пан паказвае **паном** [6, с. 396].

Што датычыць форм адзіночнага ліку, то варыянтныя формы назоўнікаў сустракаюцца пераважна ў творным склоне. Напрыклад:

гарою – **гарой**: За **гарою** дудка грае [1, с. 258]; І ціхутка замірае Дзесь у полі за **гарой** [1, с. 258];

слязою – **слязой**: Не адзін раз твае вочкі заплывуць **слязою** [2, с. 231]; Плача дробнаю **слязой** [1, с. 258];

кроўю – **кrywёю**: Гарачаю **кроўю** напоены дол [2, с. 345]; **Кrywёю** нявіннай умыліся доли [2, с. 276];

песняй – **песняю**: Шмат пунцін схадзіў ён з **песняй** [2, с. 86]; Вольная праца нас адарае **Песняю** радасных дзён [2, с. 96];

смугай – **смугою**: **Смугай** спавіта ўся ты! [1, с. 291]; Гібела,гнулася ў прыгоне Пад вечным страхам і **смугою** [2, с. 40].

Канчаткі -ой (-ою) пад націскам і –ай (-аю) не пад націскам для назоўнікаў з цвёрдай асновай з’яўляюцца нормай у сучаснай беларускай мове.

Значна радзей сустракаюцца варыянтныя формы назоўнікаў у месным склоне адзіночнага ліку. У якасці варыянтных у паэзіі Якуба Коласа ўжываюцца канчаткі –і, -ю. Напрыклад:

краю – **краі**: Дзе, у якім **краю** Так прывольна Маю [2, с. 133]; Ды быў слуга ў сваім **краю** [2, с. 36]; Дай мне вестку аб людзях і **краі** [2, с. 225]; Дзе ты, дзе, у якім **краі** [2, с. 97]; І ду-маю, што будзе ў нашым **краі** [2, с. 112].

настрою – **настроі**: У нейкім радасным **настрою** [6, с. 14]; Куды ні глянь – усе ў **настроі** [6, с. 219]; У **настроі** новым, хваляванні [6, с. 225].

У сучаснай беларускай мове ў якасці літаратурнай нормы замацаваліся толькі канчаткі -і, -ы.

Вялікую ўвагу надаваў Якуб Колас і формаўтварэнню дзеясловаў, таму значную частку варыянтаў складаюць разнастайныя тыпы формаўтварэння дзеясловаў.

Звяртае на сябе ўвагу перш за ўсё варыянтнасць формаў дзеясловаў абвяснага ладу цяперашняга часу з націскным канчаткам у **1 асобе множнага ліку**. У паэтычнай мове Я.Коласа ўжываюцца формы з канчаткамі **-ем, -эм**:

Мы чулі ўладу над сабою, А **пажывем** – яшчэ пачуем [6, с. 72]; Але нічога не **даб’ем-ся** [6, с. 72]; У нязнанай далі мы **дажджэмся** чаго? [1, с. 341]; Мы **разойдземся**. Дарогі нашы розна пабягуць [6, с. 390].

Побач з канчаткамі –ем, –эм сустракаюцца канчаткі –ом, –ём: Што **жывём** у беднаце [1, с. 49]; Дружна разам **пабягом** [1, с. 116]; Без дарогі **йдзём**, Цяжкі крыж **нясём** [1, с. 385]; Мы **пранясём** праз гром, агонь Варожых сіл раскрышым бронь [2, с. 199]. Мы рукой прыслонім вочы Ды **зірнём** угору [2, с. 80]; Можа ў Ліпы **сціганём** [6, с. 344].

Канчаткі –ом (-ём) былі кадыфікаваны як літаратурная норма ў “Беларускай граматыцы для школ” Б.Тарашкевіча, але правапіс 1933 года ўзаконіў для беларускай літаратурнай мовы канчаткі –ем (-эм). “Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі” 1959 года замацавалі адзіныя канчаткі пад націскам для гэтых форм – ём, –ом, якія з’яўляюцца нормай сучаснай беларускай мовы.

Адзінкавымі ў мове паэтычных твораў Я. Коласа з’яўляюцца формы з канчаткам –мо, характэрныя народным гаворкам: Няхай Сцёпка не баіцца **аддамо** з падзякай [1, с. 151]; І руку мы вам **падамо** [2, с. 100]; Быка, карову **прадамо** [6, с. 129]; Як восенню шэрыя гускі, І мы **падамося** ў вырай [2, с. 206]; Ну, хлопцы: зараз **дамо** жару! [6, с. 139].

У форме дзеясловаў **2 асобы множнага ліку абвеснага ладу** ў творчасці Якуба Коласа зафіксаваны канчаткі з націскам на апошнім галосным: –яце [-яцѐ), –іце [-іцѐ]. Напрыклад: **Плывяце** вы ў старонку тую [1, с. 87]; Мо затым і **жывяце** вы [1, с. 332]; **Леціце** вы ў свет раздольны [1, с. 345]; **Леціце** вы ў край паўднёвы [1, с. 358]; Што ўжо з мяне вы **смеяцеся**? [6, с. 123]; Калі яго так **баіцеся** І так за службу **берацеся**? [6, с. 82]; Вы **ўстаяце** перада мною [6, с. 134]; І так панадна **смеяцеся** [6, с. 134]; Куды **йдзяце**? – сяброў пытае [6, с. 260].

Неабходна адзначыць, што ў сучаснай беларускай мове “дзеясловы абодвух спражэнняў з націскным канчаткам у 2-й асобе множнага ліку маюць націск на апошнім галосным канчатка: бераце, крычыце, маўчыце, гледзіце” [2, с. 215].

Варыянтнае ўжыванне канчаткаў назіраецца ў **2 асобе множнага ліку загаднага ладу**. Найбольш характэрны для паэтычнай мовы Коласа формы на –эце [-еце): І за што, **скажэце**, палкамі вас білі [1, с. 30]; І горкую праўду ў вочы **скажэце** [2, с. 97]; Каму пажаліцца, **скажэце**? [6, с. 164]; Яшчэ на дзеда **паглядзеце** [6, с. 88]; Набок **вярнеце**, дном ўгору! Пакулле і спіцы! [6, с. 91]; **Бярэце** масла, не шкадуйце! [6, с. 113]; А **пасядзеце**, пагуляйце [6, с. 118]; **Ідзеце** борздзенька, **ідзеце**! [6, с. 177]; Ёсяго шэсць грошаў. **Заплацеце**, тады сабе здаровы, **йдзеце** [6, с. 261]. Гэтыя формы захаваліся ў дыялектнай мове.

Кадыфікаваныя формы на –іце, –ыце дзеясловаў загаднага ладу 2 асобы множнага ліку таксама ўжываюцца Якубам Коласам, але значна радзей: Бо хто, **скажыце**, хто не ласы На тое сальца і кілбасы [6, с. 168]; Святло **нясіце** – ў мроку дрэмле Наш мілы краю наш родны кут [2, с. 7]; **Ідзіце** вы долю кавачь! [2, с. 11]; Сябры! **Сачыце** пільным зрокам [2, с. 35].

Варыянтнасць уласціва і формам інфінітыва. Пачатковая форма дзеяслова ў сучаснай беларускай мове ў якасці нарматыўнай выступае ў трох разнавіднасцях: –ць [пасля асновы на галосны), –ці (пасля асновы на зычны) і –чы (пасля асновы на г, к). У творах Якуба Коласа адлюстраваны варыянты пачатковай формы на –ць і –ці: Як цяжка **жыць** на свеце [2, с. 22]; Вось будзем **жыць** сяк-так памалу [6, с. 78]; Дзе ж так вольна **жыці** ў свеце [2, с. 110]; Калі сядзець ды так **гадаці**, – Не выседзіш нічога, маці [6, с. 28]; А ўжо на свята – што **казаці**? – паходзіць так каля свінчачі [6, с. 168]. Формы інфінітыва на –ці вельмі рэдкія ў мове паэта, і іх выкарыстанне звязана перш за ўсё з захаваннем рытму і рыфмы паэтычных радкоў. Напрыклад: А дуб будзе **смуткаваці**, Бо няма яго дзіцяці, Бо такая доля іх. Пра перавагу форм на –ць сведчаць і колькасныя дадзеныя. Так, дзеяслоў **жыць** зафіксаваны ў паэтычных творах 19 разоў, а **жыці** толькі два разы.

У мове Якуба Коласа знайшла адлюстраванне варыянтнасць афармлення зваротных дзеясловаў. Гэта дзеясловы з постфіксамі –ся, –ца і –цца, якія з’яўляюцца нормай сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Напрыклад: У Міхала думка **праняслася** [6, с. 37]; Ды ты, брат Ганка, не **смуціся**! [6, с. 43]; Што ўжо з мяне вы **смеяцеся** [6, с. 123]; І цьме ніяк не падаецца, Часамі полымя **прарвецца**, І цьма сярдзіта **схісянецца** [6, с. 52]. Але сустракаюцца і выпадкі ўжывання зваротных дзеясловаў на –сь, характэрныя рускай мове і народным гаворкам. Асабліва пашыраны гэтыя формы ў паэме “Новая зямля”. Напрыклад: Стаялі гожай чарадою, **Схіліўшысь** к сонцу з галавою [6, с. 49]; Што ўжо тут больш ёй не **цярпелась** І бегчы ў свет адтуль **хацелась** [6, с. 45]; З-за груш высокіх **паказалась** Ды за ўзгорачкам **схава-**

лась [6, с. 45]; Каб у галаве ды ўсё **пладзілась**, Каб жыта ў полі **каласілась** [6, с. 173]. У большасці выпадкаў формы на **-сь** выкарыстоўваюцца паэтам для стварэння адпаведнага рытму ў вершаваных радках і захавання рыфмы: І ўсе **прыбралісь** і **памылісь**, Міхал з Антосем **падгалілісь** [6, с. 172].

У паэзіі Якуба Коласа сустракаюцца адзінкавыя прыклады ўжывання некаторых форм дзеяслова, характэрныя народным гаворкам. Напрыклад: Дарэктар з радасці спявае, Дадому **ездзе**, спачывае [6, с. 169]; І месца будзе й корму **хваце** [6, с. 229]; Міхал пытае, **жджэ** адказу [6, с. 228]; Прайшоў ты вялікі разлог – Прысядзь, **адпачынь** [2, с. 117]; **Піш**, Яноль, к бабулі лісты! [2, 314]; Эх, – цмокаў дзяцька: **Наямося!** [6, с. 59] і інш.

Што датычыць дзеепрыслоўяў, то ў мове паэта пераважаюць формы на **-учы (-ючы)**, характэрныя для сучаснай беларускай мовы. Напрыклад: Каб спявалі песні волі, **Держучы** жалезны плуг [1, с. 33]; А як надарыцца часамі Табе, **вандруючы** лясамі, Найсці на неруш [6, с. 221]; Ідзе па перадзе Хадыка І, **не шкадуючы** языка, Пасаду хваліць залатую [6, 231]. Крыж нясе свой, **жывучы** [6, с. 306]. Але сустракаем у паэзіі Якуба Коласа і нешматлікія варыянты з суфіксам **-а (-я)**, як у рускай мове: А то растуць, на лес, вось, **глядзя** [6, с. 27]; Не будзе нас – другі там сядзе, І не зважаючы, **не глядзя**, Якое месца і выгода [6, с. 41].

Выкарыстоўвае пісьменнік характэрныя для беларускай мовы формы дзеепрыметнікаў з суфіксамі **-ан, -ян, -ен, -ён, -т**: Ды маўклівы, бы **акуты** Гэтым горам і бядой [6, с. 312]; Слухаў хлопчык спеў **нязнаны** І **няспеваны** нікім [6, с. 318]; Лес пагражаючы, нясны, Зацята **схованы**, **замкнёны** [6, с. 274].

Паэт адмоўна ставіўся да дзеепрыметнікаў на **-ем, -уч (-юч), -ач (-яч)**, таму формы з гэтымі суфіксамі адзінкавыя. Напрыклад: Над імі дрэвы маладыя У сваёй **пакоючай** цішы Сплылі жывыя салашы [6, с. 262]; Лес **пагражаючы**, нясны [6, с. 274].

Якуб Колас шмат зрабіў для нармалізацыі і развіцця беларускай літаратурнай мовы. У пачатку ХХ ст., калі пачыналася яго літаратурная дзейнасць, беларуская мова яшчэ не мела сталых літаратурных норм. Таму паэт, добра разумеючы неабходнасць яе нармалізацыі і ўніфікацыі таго разнабою, які наглядаўся ў ёй, уважліва ставіўся да мовы сваіх твораў. Наяўнасць формаўтваральных варыянтаў у яго паэтычнай мове сведчыць пра тое, што паэт знаходзіўся ў пастаянным пошуку адпаведнай формы. Сваёй творчасцю Якуб Колас садзейнічаў узбагачэнню, фарміраванню і замацаванню адпаведных норм сучаснай беларускай мовы.

Abstract. The variants of coining new nouns and verbs in the poetic style of Yakub Kolas are considered in the paper.

Літаратура

1. Колас, Якуб. Збор твораў: У 12 т. / Я. Колас. – Мн.: Мастацкая літаратура. 1972 – 1976. Спасылкі падаюцца па гэтаму выданню з указаннем у дужках тома і старонкі.
2. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. Ч.1. Фаналогія. Марфаналогія/ навук. рэд. А.А. Лукашанец. – Мн: Беларуская навука, 2007. – 351 с.